ANNELERİN TUTUMLARINA GÖRE 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ SOSYAL-DUYGUSAL UYUM DÜZEYLERİ

Hülya GÜLAY

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

Okul Öncesi Eğitimi ABD.

Alev ÖNDER

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD.

Özet

Araştırmanın amacı, anne tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerini incelemektir. Araştırmanın örneklem grubunu Denizli ilinin merkez ilçesinde ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 143 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu) ile Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin tutumlarına göre çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri farklılaşmaktadır. Yetkeci annelerin çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri, yetkeci olmayanlara göre düşük iken, otoriter ve izin verici annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri otoriter ve izin verici olmayanlara göre düşüktür.

Anahtar kelimeler: *Anne tutumları, sosyal-duygusal uyum, 5-6 yaş çocukları.*

THE SOCIAL-EMOTIONAL ADJUSTMENT LEVELS OF 5-6 YEAR OLD CHILDREN ACCORDING TO THEIR MOTHER'S ATTITUDE

Abstract

The purpose of this study is to investigate how the social-emotional adaptation levels of 5-6 year old children are affected by their mother's attitude. 143 children attending the kindergartens of primary schools in the city center of Denizli, and their mothers, established the sample group for the study. The Parenting Styles and Dimensions Scale (Mother Form) and the Marmara Social Emotional Adjustment Scale were used as data collection tools in the study. According to the results of the study, the social-emotional adjustment level of children differs depending on their mother's attitude. While the social-emotional level of children of authoritarian mothers was lower in comparison to those of non-authoritarian mothers, the social-emotional level of children of authoritative and permissive mothers was lower in comparison to those with authoritative and non-permissive mothers.

***Key words**: Maternal styles, social-emotioanl adjustment, 5-6 year old children.*

Giriş

Ebeveyn-çocuk ilişkisi, doğumdan itibaren başlamakta ve özellikle yaşamın ilk yıllarında çocuğun gelişimini de doğrudan etkileyebilmektedir (Belsky 1984; Belsky and Barends, 2002; Parke, 2004). Çocukluk ve ergenlik yıllarında ortaya çıkan birçok davranış sorununun, yaşamın ilk yıllarındaki anne-baba tutumlarına dayandığı ifade edilmektedir (Baumrind, 1996; Patterson, 1982). Anne-baba tutumlarının sınıflandırılmasıyla ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, Baumrind tarafından ortaya atılan ve birçok çalışmanın temelini oluşturan sınıflandırma temel alınmıştır.

Diana Baumrind anne-baba tutumlarıyla ilgili ilk ve en etkili çalışmaları gerçekleştiren bilim insanlarından biridir (Jewell, 2008). Baumrind (1978) uzun yıllar boyunca yaptığı araştırmalar sonucunda üç anne-baba tutumu ortaya koymuştur: Yetkeci, otoriter ve izin verici anne-baba tutumları. Bu sınıflandırmaya göre yetkeci anne-babalar, çocuklarıyla iletişim kurma adına çaba sarfederler. Mantıklı, gerçekçi, sıcak, yakın ve ilgili olarak tanımlanırlar. Bu tutumda, anne-babalık kontrolü, mantığı ve gücü ile çocukların ilgi, istek ve ihtiyaçları arasında denge sağlanmaya çalışılır. Yetkeci anne-babaların çocuklarıyla açık iletişim kurdukları görülmektedir (Baumrind, 1967; Campbell, 1995). İzin verici anne-babaların çocuklarından uygun davranışlara ilişkin beklentileri düşük düzeydedir. Çocuğun kurallar uymasına ihtiyaç duymazlar. Bu yönde bir disiplin şekli geliştirmemişlerdir. Çocuklarından geleceğe yönelik bekledikleri davranış şekilleriyle ilgili bir algıları bulunmamaktadır. Bu tutumda, rahatlık, özgürlük üst düzeydeyken, disiplin ise düşük düzeydedir. Otoriter anne-babalar için çocuğu kontrol etmek ve onun davranışlarını kendi kurallarına, standartlarına göre düzenlemek, şekillendirmek büyük önem taşımaktadır. Yetişkinlerin çocuğa yönelik kullandıkları güç, yakınlık ve sevgi içermemektedir. Çocukla açık iletişim kuramazlar çünkü onlara göre yetişkin dünyası ile çocuğunki farklıdır ve çocuklar büyüklerin dünyasını anlayamazlar. Bu anne babaların disiplin yöntemi olarak fiziksel cezayı kullandıkları bilinmektedir (Baumrind, 1967; Johnson, 2006). Baumrind'e göre en ideal tutum yetkeci tutumdur (Baumrind, 1966). Yetkeci ailelerde yetişen çocuklar, arkadaş canlısı, öz kontrolü gelişmiş, yüksek öz güvene sahip çocuklar olabilmektedir. Otoriter tutumla yetişen çocuklarda ise kaygı, düşük öz güven, saldırganlık, düşmanlık, düşük öz düzenleme gibi olumsuz davranış özellikleri görülebilmektedir (Baumrind, 1966, 1968; Strage ve Swanson-Brandt, 1999). Evdeki otoriter tutum arttıkça, çocuktaki davranış problemlerinde de artış görülebilmektedir (Arı, Bayhan ve Artan, 1995). İzin verici tutumda ise çocuk ne istediğe tam olarak karar

verememiş, doyumsuz, kurallar karşısında uyum sağlayamayan, paylaşma, işbirliği gibi becerilerden yoksun bir kişi görünümdedir (Özeri, 1994).

Anne-baba tutumlarının, çocuklar üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri bulunmaktadır (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington ve Bornstein, 2000; Sanson, Oberklaid, Pedlow ve Prior, 1991). Şöyle ki, anne-baba tutumları doğrudan çocukların davranışlarını, gelişimlerini etkileyebilmektedir. Dolaylı olarak ise çocuklarda davranış sorunları oluşturabilecek başka problemleri tetikleyebilmektedir. Doğrudan ya da dolaylı olarak anne-baba tutumları, çocukların gelişimini, davranışlarını şekillendirebilmektedir.

Türkiye'de anne-baba tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının gelişimleri, davranışları üzerindeki etkileriyle ilgili araştırmalar son yıllarda artış göstermesine karşılık yeterli düzeyde değildir (Altay, 2007; Arı, Bayhan ve Artan, 1995; Dinçer, 1993; Durmuş, 2006; Günalp, 2007, Öğretir, 1999; Özeri, 1994; Özyürek, 2004; Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008). Ayrıca bu çalışmaların bir bölümünde anne-baba tutumlarının demografik özelliklerle ilişkileri incelenirken, diğer bölümünde ise anne-baba tutumlarının çocukların gelişimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu çalışmalar içerisinde, ebeveyn tutumlarının küçük çocukların sosyal duygusal uyum düzeyi üzerindeki etkilerini ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Okul öncesi dönemin önemine vurgu yapan çalışmalarda, yaşamın ilk yıllarındaki anne-baba-çocuk etkileşiminin önemi ve kalıcı etkileri sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu nedenle anne baba tutumlarının çocuk gelişimi üzerinde etkisi ile ilgili çalışmaların arttırılması önem taşımaktadır. Yaşamın ilk yıllarındaki etkileşimin niteliği ve çocuk üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, konu ile ilgili yapılacak uzun süreli çalışmalara ışık tutabilecektir. Buradan yola çıkarak araştırmanın amacı, anne tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerini incelemektir. Araştırmanın alt amaçları şunlardır:

5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri, annelerinin yetkeci tutumlarına göre farklılık göstermekte midir ?

5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri, annelerinin otoriter tutumlarına göre farklılık göstermekte midir ?

5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri, annelerinin izin verici tutumlarına göre farklılık göstermekte midir ?

Yöntem

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır.

Örneklem grubu

Araştırmanın örneklem grubunu Denizli ilinin merkez ilçesinde ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 143 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Çocukların 80'i kız (% 55.9), 63'ü (% 44.1) erkektir. Çocukların yaş ortalaması 6 yıl, 7 ay, 3 gündür (en az 5 yıl 7 ay, 20 gün; en çok 7 yıl, 1 aydır). Örneklem grubu basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Listelerden kura ile seçilen 7 okuldaki 5 anasınıfı araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu) ile Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği kullanılmıştır.

Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu): Robinson ve meslektaşları tarafından 2001'de son şekli verilen bu ölçek, 4-12 yaş arasındaki çocukların anne ve babalarının yetkeci, otoriter ve izin verici tutumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bireysel olarak anne ya da babalar tarafından doldurulmaktadır. Otuz iki maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi "her zaman gösteririm", "çok sık gösteririm", "yarı yarıya gösteririm", "ara sıra gösteririm" ve hiç göstermem" şeklinde beşli likert tipinde değerlendirilmektedir. Ölçekte üç alt ölçek yer almaktadır: Yetkeci tutum, otoriter tutum ve izin verici tutum. Her alt ölçek kendi içinde değerlendirilmektedir. Alt ölçekleri oluşturan maddelerden elde edilen toplam puan o tutuma ilişkin bilgiyi içermektedir (Robinson, Mandelco, Olsen ve Hart, 2001). Ölçek 2009'da Önder ve Gülay tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Güvenirlik çalışmaları sırasında 5 madde ölçekten atılarak, Türkçe form 27 madde üzerinden oluşturulmuştur. Uyarlama çalışmaları kapsamında yetkeci tutuma ilişkin iç tutarlılık katsayısı .71, otoriter tutum alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı .84 ve izin verici tutuma alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise .38 olarak belirlenmiştir (Önder ve Gülay, 2009). Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen iç tutarlılık katsayısı hesaplamaları sonucunda, yetkeci tutuma ilişkin iç tutarlılık katsayısı .73, otoriter tutum alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı .88 ve izin verici tutuma alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise .70 olarak belirlenmiştir.

Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU): MASDU, Güven ve meslektaşları (2004) tarafından 7 yaşındaki çocukların sosyal-duygusal düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Güven ve ark., 2004). Işık tarafından 2006'da ölçeğin 5-6 yaş çocukları için

güvenirliği ve geçerliği yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda da 36 maddelik ölçek, 19 maddeye indirgenmiştir. Faktörlerin tanımladığı alt boyutlar şunlardır (Işık, 2006):

1. Sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma (9 madde),
2. Sosyal duruma uygun tepki gösterme (4 madde),
3. Akranlarla etkileşim (3 madde),
4. Sosyal çevreye olumlu yaklaşım (3 madde).

Ölçekteki her madde, "Her zaman", "Bazen" ve "Hiçbir Zaman" ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan puanların artması, çocuktaki sosyal duygusal düzeyin arttığını ifade etmektedir. Ölçek, toplam puan ile değerlendirilebildiği gibi, alt ölçekler bazında da değerlendirilme yapılabilir. Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlık katsayısının .87 olduğu belirlenmiştir.

Uygulama

Araştırmada, Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu) anneler tarafından bireysel olarak doldurulmuştur. Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği ise anaokulu öğretmenleri tarafından, çocuklara ilişkin yaklaşık 7 aya dayanan gözlemlerden yola çıkılarak doldurulmuştur. Veri toplama işleminden önce anneler ve öğretmenler, araştırmanın amacı ve ölçme araçlarıyla ilgili bilgilendirilmişlerdir. Öğretmenler, veri toplamadan kısa bir süre önce bilgilendirildikleri için, formların doldurulması sırasında çocuklarla ilgili önceki gözlemlerine dayalı olarak formları doldurmuşlardır.

Veri analizi

Veri analizleri SPSS 13.0 paket programında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerini anne tutumlarına göre belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz öncesinde sosyal-duygusal uyum düzeyi ve anne tutumlarına yönelik puan ortalamaları belirlenmiştir. Bu ortalamanın altında puan alanlar düşük, üstünde puan alanlar ise yüksek olarak sınıflandırılmışlardır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın bulgularını ifade eden tablolar ve tablo yorumları yer almaktadır. Tablo 1 ve 2'de, annelerin yetkeci tutumlarına göre çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgular sunulmaktadır.

Tablo 1. Annelerin yetkeci tutumuna göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları

Yetkeci tutum	*N*	$\bar{\chi}$	*S*
Düşük	*72*	*1.32*	*.47*
Yüksek	*71*	*1.61*	*.49*
Toplam	*143*	*1.46*	*.50*

Tablo 2. Annelerin yetkeci tutumuna göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile ilgili ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	*Kareler toplamı*	*sd*	*Kareler ortalaması*	*F*	*p*
Gruplararası	*2.92*	*1*	*2.928*	*12.660*	*.001*
Gruplar içi	*32.61*	*141*	*.231*		
Toplam	*35.53*	*142*			

Tablo 1 ve 2 incelendiğinde, annelerin yetkeci tutumlarının, çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde farka yol açtığı ($F = 12.660$, $p < .001$) belirlenmiştir. Yüksek düzeyde yetkeci olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi puan ortalamaları ($\bar{\chi} = 1.61$), düşük düzeyde yetkeci olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi puan ortalamalarından ($\bar{\chi} = 1.32$), daha yüksektir. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyumları üzerinde annelerinin yetkeci tutumlarının önemli bir etken olabileceğini göstermektedir.

Tablo 3 ve 4'de, annelerin otoriter tutumlarına göre çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 3. Annelerin otoriter tutumuna göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları

Otoriter tutum	*N*	$\bar{\chi}$	*S*
Düşük	*86*	*1.57*	*.50*
Yüksek	*57*	*1.30*	*.46*
Toplam	*143*	*1.46*	*.50*

Tablo 4. Annelerin otoriter tutumuna göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile ilgili ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	*Kareler toplamı*	*sd*	*Kareler ortalaması*	*F*	*p*
Gruplararası	*2.52*	*1*	*2.53*	*10.795*	*.001*
Gruplar içi	*33.011*	*141*	*.23*		
Toplam	*35.538*	*142*			

Tablo 3 ve 4'te görüldüğü üzere, annelerin otoriter tutumlarının, çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde farka yol açmıştır ($F = 10.795$, $p < .001$). Yüksek düzeyde otoriter olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi puan ortalamaları ($\bar{\chi} = 1.30$), düşük düzeyde otoriter olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi puan ortalamalarından ($\bar{\chi} = 1.57$), daha düşüktür. Sonuç, 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyumları üzerinde annelerinin otoriter tutumlarının önemli bir etken olabileceğini göstermektedir.

Tablo 5 ve 6'da, annelerin izin verici tutumlarına göre çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgular bulunmaktadır.

Tablo 5. Annelerin izin verici tutumuna göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları

İzin verici tutum	*N*	$\bar{\chi}$	*S*
Düşük	*76*	*1.55*	*.51*
Yüksek	*67*	*1.33*	*.48*
Toplam	*143*	*1.46*	*.50*

Tablo 6. Annelerin izin verici tutumuna göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile ilgili ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	*Kareler toplamı*	*sd*	*Kareler ortalaması*	*F*	*p*
Gruplararası	*1.34*	*1*	*1.35*	*5.551*	*.020*
Gruplar içi	*34.192*	*141*	*.24*		
Toplam	*35.538*	*142*			

Tablo 5 ve 6'ya göre annelerin izin verici tutumlarının, çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde farka yol açtığı ($F = 10.795$, $p < .001$) görüşmektedir. Yüksek düzeyde izin verici olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi puan ortalamaları ($\bar{\chi} = 1.33$), düşük düzeyde izin verici olan annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi puan ortalamalarından ($\bar{\chi} = 1.55$), daha düşüktür. Sonuç, 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyumları üzerinde annelerinin izin verici tutumlarının önemli bir etken olabileceğini göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin tutumlarına göre çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri farklılaşmaktadır. Yetkeci annelerin çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri, yetkeci olmayanlara göre düşük iken, otoriter ve izin verici annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri otoriter ve izin verici olmayanlara göre düşüktür. Yetkeci anneler, çocuklarının bireyselliklerine saygı duydukları, onlara karşı ilgi, yakınlık ve sevgi ile şekillenen bir yaklaşım oluşturdukları için çocuklar da olumlu yönde etkileneceklerdir. Duygusal açıdan kendilerini daha iyi hissedecek, özgüvenleri yüksek olabilecektir. Annelerin olumlu davranışları ve yaklaşımları onlara olumlu örnek olacak ve onlar da diğer insanlara karşı benzer tutumlar geliştireceklerdir (Keown, & Woodward, 2006; McGillicuddy-De Lisi, & De Lisi, 2007). Otoriter anneler ise çocuklarıyla daha mesafeli, soğuk, kurallara, cezaya dayalı bir ilişki geliştireceklerdir. Bu olumsuz disiplin şekli, çocuğun kendini kötü ve yetersiz algılamasına, duygusal açıdan örselenmesine neden olabilir. Annesinden olumsuz davranış örnekleri gören çocuk, kendi ilişkilerine de bu yaklaşımı yansıtabilecektir (McCusker, & Van Doren, 2007; Neal, Frick, & Harbury, 2001). İzin verici tutumda ise çocuk için sınırlar, kurallar net değildir. Annesine karşı bağımlı bir ilişki geliştirebilen çocuk diğer kişilerden de aynı izin verici tutumu bekleyecektir. Ancak evdeki izin verici tutum, sosyal yaşamın gerekleri içinde aynı sonuçları ortaya koymayacaktır. Sınırlarla, kurallarla karşılaşan çocuk, sosyal yaşama uyum sağlamada zorlanabilecek ve duygusal açıdan da zarar görebilecektir (Evans, 2002; Feldman, 2005). Annenin çocuğa yönelik tutumları, hem çocuğa model olması hem de çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi üzerindeki olumlu-olumsuz etkileriyle sosyal duygusal düzeyi etkileyebilmektedir. Araştırmanın bulgularıyla paralellik gösterebilecek başka çalışmalar ve görüşler de bulunmaktadır. Yetkeci tutumun, çocuğun gelişimini genel olarak

olumlu yönde etkilediği birçok araştırmacı (Coplan, Hastings, Lagace-Seguin ve Moulton 2002; Rothbart ve Bates, 1998) tarafından belirtilmiştir. Otoriter tutumun ise çocuklarda saldırganlık gibi dışa yönelik, içe kapanıklık, çekingenlik gibi içe yönelik davranış sorunlarını arttırdığı belirtilmektedir (Morris vd., 2002; Paterson ve Sanson, 1999; Rubin, Burgess, Dwyer ve Hastings, 2003). Paulussen-Hoogeboom ve meslektaşları (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, 196 üç yaş çocuğu ve anneleri yer almıştır. Çalışmanın sonuçları, otoriter tutum sergileyen annelerinin çocuklarında olumsuz ruh hali ve içe yönelik davranış sorunları tespit edilmiştir. Bu çalışma, anne tutumlarının üç yaşındaki çocuklar üzerinde bile olumsuz sonuçlar ortaya koyabildiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Georgiou (2008), anne ve çocuk arasındaki zayıf iletişimin, annenin saldırgan davranışlarının çocukların akademik başarısını düşürücü, okula uyumunu zorlaştırıcı etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Jewell ve meslektaşları (2008) tarafından konu ile ilgili yapılan bir çalışmada da anaokuluna devam eden 39 çocuk, anne ve babaları katılmıştır. Sonuçlar, annelerin otoriter tutumlarının, babaların ise izin verici tutumlarının çocuklardaki dışa yönelik evdeki ve okuldaki davranış sorunlarını (saldırganlık v.b.) arttırdığını göstermiştir (Jewell vd., 2008). Özeri (1994), anne tutumlarının 5 yaş çocuklarının adalet anlayışlarını etkilediğini belirlemiştir. Sonuçlara göre demokratik tutumla büyüyen çocuklarda erken adalet gelişimi desteklenmektedir. Öğretir (1999) tarafından yapılan bir çalışmada da 6 yaşındaki 64 çocuk ve anne-babalar yer almıştır. Araştırma göstermiştir ki, anne-baba tutumları çocukların sosyal oyun davranışlarını etkilemektedir. Yapılan bir diğer çalışmada da (Durmuş, 2006), 3-6 yaş arasındaki 300 çocuğun kişilik özellikleri ile anne-babalarının tutumları incelenmiştir. Günalp'in (2007) çalışmasında da 5-6 yaş grubundan 160 çocuk ve annesi yer almıştır. Bu çalışmada demokratik anne tutumunun çocukların özgüvenlerini desteklediği, olumsuz tutumların da özgüveni azalttığı belirlenmiştir. Sonuçlar göre annenin demokratik tutumu, çocuklarda başatlık, sebat, bağımsızlık, liderlik ve çevreye karşı ilgili olma kişilik özelliklerini pekiştirmektedir. Görüldüğü gibi, konu ile ilgili Türkiye'de ve yurt dışında yapılan çalışmalarda, annelerin çocuklarına yönelik sergiledikleri olumlu tutumun, çocukta olumlu davranışları geliştirdiği, sosyal yaşama daha kolay uyum sağlamasını desteklediği görülmektedir. Benzer şekilde olumsuz tutumlar da çocuklarda davranış sorunları oluşturabilmekte ve bu durum çocuğun sosyal yaşamına da yansımaktadır. Anneleri tarafından kabul edilen, onlarla sağlıklı iletişim içinde bulunan çocuk için olumlu davranışlar, diğer insanlarla ilişkilerinde öncelikli olacaktır. Kurallara uymanın, cezanın, yargılanmanın ve eleştirilmenin, sağlıklı iletişimin, sevginin, yakınlığın önüne geçtiği otoriter tutumda ise çocuk, anlaşılmamaktan, yeterli biçimde sevilmemekten dolayı kendini kötü hissedecektir. Bu nedenle

de öğrendiği olumsuz davranışları ve/veya annesine göstermek istediği tepkileri diğer kişilere yansıtmayı tercih edecektir.

Çocukların sosyal duygusal uyumlarının annelerinin tutumları açısından ele alındığı bu çalışmada birtakım sınırlılıklar da bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar, anne tutumları olarak üç tutumun ele alınması, örneklem büyüklüğü, verilerle ilgili bilgi kaynakları ve araştırmanın kısa süreli olması olarak belirtilebilir. Sınırlılıklar doğrultusunda sonraki çalışmalarda, anne tutumları çeşitlendirilebilir. Anne tutumlarının yanı sıra baba tutumları ve anne-baba tutumları arasındaki etkileşimin çocuk üzerindeki etkisi ele alınabilir. Örneklem grubu genişletilebilir. Ebeveyn tutumlarıyla ilgili anne-babaların görüşlerinin yanı sıra çocukların da algıları incelenebilir. Uzun süreli çalışmalarla anne tutumlarının çocuklar üzerindeki kalıcı etkileri ele alınabilir.

Araştırmanın sonuçları göstermiştir ki, anne tutumları çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini etkileyebilmektedir. Bu nedenle özellikle okul öncesi eğitim kurumları başta olmak üzere Halk Eğitim Merkezleri, ilköğretim okulları v.b. kurumlarda anne-baba eğitimleri düzenlenmelidir. Anne-babalar, çocukla iletişim, disiplin, çocuk eğitimi konularında bilgilendirilmelidirler. Aynı zamanda anne-babalar için danışma merkezleri kurulmalıdır. Anaokulu öğretmenleri, çocukların aileleriyle ilişkilerini yakından takip etmelidir. Ev ziyaretleri, toplantılar, seminerler, birebir görüşmeler v.b. aile katılımı etkinlikleri ile aileleri bilgilendirmeli, okul öncesi eğitimin bir parçası haline getirmelidir. Anne-babaların yanı sıra anne-baba adayı olan gençlere yönelik seminerler, eğitim çalışmaları düzenlenmelidir.

Kaynaklar

Altay, F. B. (2007). Okulöncesi Kuruma (Devlet Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlikleri ve Olumlu Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Arı, M., Bayhan, P. ve Artan, İ. (1995). Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin İncelenmesi. *10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimini Yaygınlaştırma Semineri Kitabı* (23-38). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development, 37,* 887-907.

Baurmrind, D. (1967). Child Care Practices Anteceding Three Patterns of Preschool Behavior. *Genetic Psychology Monographs, 75,* 43-88.

Baumrind, D. (1968). Authoritarian Versus Authoritative Parental Control. *Adolescence, 3*, 255-272.

Baumrind, D. (1978). Parental Disciplinary Patterns and Social Competence in Children. *Youth and Society, 9,* 239-276.

Baumrind, D. (1996). The Discipline Controversy Revisited. *Family Relations: Journal of Applied Family and Clinical Studies, 45*, 405-414.

Belsky, J.ve Barends, N. (2002) Personality and Parenting. Yayımlandığı kitap In: M. H. Bornstein (Editör), *Handbook of Parenting, Vol 3.* (415-438) USA: Erlbaum, Mahwah.

Belsky, J. (1984) The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55, 83–96.

Campbell, S. B. (1995). Behavior Problems in Preschool Children: A Review of Recent Research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 36,* 113–149.

Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M. ve Bornstein, M. H. (2000). Contemporary Research on Parenting: The Case for Nature and Nurture. *American Psychologist, 55,* 218–232.

Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagace-Seguin, D. G. ve Moulton, C. E. (2002). Authoritative and Authoritarian Mothers' Parenting Goals, Attributions and Emotions Across Different Childrearing Contexts. *Parenting: Science and Practice, 2,* 1–26.

Dinçer, D. (1993). Anaokuluna Devam Eden Beş Yaş Grubu Çocukların Anne-Baba Tutumları İle Yaratıcı Düşünmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Evans, I. D. (2002). The Relationship Between Sociometric Status of Preschool Children and Parenting Styles. Unpublished master thesis. University of North Texas, USA.

Feldman, P. S. (2005). *Development Across the Life Span.* (3 th. edition). USA: Peerson Education Ltd. Prentice Hall.

Georgiou, S. N. (2008). Bullying and Victimization at School: The Role of Mothers. *British Journal of Educational Psychology, 78,* 109–125.

Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Güven, Y., Önder, A., Sevinç, M., Aydın, O., ve diğerleri (2004). Altı Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU)'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Basılmamış Bildiri Özetleri* (45). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

Işık, B. (2006). Ailenin Örgütsel ve Yapısal Niteliğinin 60-72 Aylık Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Jewell, J. D., Krohn, E. J., Scott, V. G., Carlton, M. ve Meinz, E. (2008). The Differential Impact of Mothers' and Fathers' Discipline on Preschool Children's Home and Classroom Behavior. *North American Journal of Psychology, 10*(1), 173-188.

Johnson, A. K. (2006). Physical and Psychological Aggression and The Use of Parenting Styles: A Comparıson of African-American and Caucasian Families. Unpublished Master Thesis. USA: University of Maryland.

Keown, L. J. ve Woodward, L. J. (2006). Preschool Boys with Pervasive Hyperactivity: Early Peer Functioning and Mother-Child Relationship Influences. *Social Development, 15*(1), 23-45.

McCusker, M. ve Van Doren, S. (2007). Aggressive Play: Contributing Factors of Parental Roles on 3-6 Years Old Boys. *College of Saint Elizabeth Journal of the Behavioral Sciences, 1*, 27-30.

McGillicuddy-De Lisi, A. V. ve De Lisi, R. (2007). Perceptions of Family Relations When Mothers and Fathers are Depicted With Different Parenting Styles. *The Journal of Genetic Psychology, 168*(4), 425-442.

Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Sessa, F. M., Avenevoli, S. ve Essex, M. J. (2002). Temperamental Vulnerability and Negative Parenting as İnteracting Predictors of Child Adjustment. *Journal of Marriage and Family, 64*, 461–471.

Neal, J. ve Frick-Harbury, D. (2001). The Effects of Parenting Styles and Childhood Attachment Patterns on Intimate Relationships. *Journal of Instructional Psychology, 28*(3), 178-183.

Öğretir, A. D. (1999). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Önder, A. ve Gulay, H. (2009). Reliability and Validity of Parenting Styles & Dimensions Questionnaire *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 1*(1), 508- 514.

Özeri, Z. N. (1994). Okul Öncesi Dönemde Ahlak Gelişimi ve Eğitimi (Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Beş Yaş Çocuğunun Adalet Gelişimine Etkisinin Araştırılması). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Parke D. R. (2004) Development in the Family. *Annual Review Psychology 55*, 365–399.

Patterson, G. R. (1982). *Coercive Family Process.* Eugene, OR: Castalia Publishing.

Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). The Association of Behavioural Adjustment to Temperament, Parenting and Family Characteristics Among 5-Year-Old Children. *Social Development, 8*, 293–309.

Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermanns, J. M. A., Peetsma, T. T. D. ve Wittenboer, G. L. H. V. (2008). Parenting Style as a Mediator Between Children's Negative Emotionality and Problematic Behavior in Early Childhood. *The Journal of Genetic Psychology, 169*(3), 209–226.

Robinson, C. C., Mandelco, B., Olsen, S. F. ve Hart, C. H. (2001). The parenting styles and dimensions questionaire (PSQD). Yayımlandığı kitap In: B. F. Perlmutter, J. Touliatos ve G. W. Holden (Editörler), *Handbook of Family Measurement Techniques: Vol. 3. Instruments & Index* (319-321). Thousand Oaks: Sage.

Rothbart, M. K. ve Bates, J. E. (1998). Temperament. Yayımlandığı kitap In: W. Damon ve N. Eisenberg (Editörler), *Handbook of Child Psychology: Vol 3. (Social, Emotional, and Personality Development)* (105–176). New York: Wiley.

Rubin, K. H., Burgess, K. B., Dwyer, K. M. ve Hastings, P. D. (2003). Predicting Preschoolers' Externalizing Behaviors from Toddler Temperament, Conflict, And Maternal Negativity. *Developmental Psychology, 39*, 164–176.

Sanson, A., Oberklaid, F., Pedlow, R. ve Prior, M. (1991). Risk Indicators: Assessment of Infancy Predictors of Pre-School Behavioural Maladjustment. *Journal of Child Psychology, Psychiatry and Allied Disciplines, 32*, 609–626.

Strage, A. ve Swanson-Brandt, T. (1999). Authoritative Parenting and College Students' Academic Adjustment and Success. *Journal of Educational Psychology, 91*, 146-156.

Tezel-Şahin, F. & Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(3), 395-414*

Extended Abstract

Purpose

The relationship between children and their parents start at birth and can directly affect the child's development, especially during the early years of life (Belsky 1984; Belsky & Barends, 2002; Parke, 2004). It is indicated that the many behavioral problems, experienced during childhood and adolescence are based on the attitudes displayed by parents during the early years of their lives (Baumrind, 1996; Patterson, 1982). Parental attitude affects children directly and indirectly (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000; Sanson, Oberklaid, Pedlow, & Prior, 1991).

Even though the number of studies that research the effect parental attitude has on the development and behaviors of preschool children has increased in Turkey, in recent years, the amount is still inadequate. From this point of view, the purpose of this study is to investigate how the social-emotional adjustment levels of 5-6 year old children are affected by their mother's attitude.

Method

A relational survey method was used in this study. 143 children attending the kindergartens of primary schools in the city center of Denizli, and their mothers, established the sample group for the study. The Parenting Styles and Dimensions Scale (Mother Form) and the Marmara Social Emotional Adjustment Scale were used as data collection tools in the study. The Parenting Styles and Dimensions Scale (Mother Form) was individually completed by the mothers participating in the study. The Marmara Social Emotional Adjustment Scale was completed by the kindergarten teachers based on their 7-month observation of the children. In our study, One-Way Analysis of Variance (ANOVA) was used to determine the effect a mother's attitude has on the social-emotional adaptation levels of a 5-6 year old child.

Results

According to the results of the study, the social-emotional adjustment level of children differs depending on their mother's attitude. While the social-emotional level of children of

authoritarian mothers was lower in comparison to those of non-authoritarian mothers, the social-emotional level of children of authoritative and permissive mothers was lower in comparison to those with authoritative and non-permissive mothers.

Discussion

Subject related studies conducted in Turkey and abroad indicate that positive maternal attitude develops children's positive behaviors, and helps them to adapt to social life. Similarly, negative attitudes can create behavioral problems in children, which are ultimately reflected in the child's social life. Children who are accepted by their mothers and have a healthy relationship with their mothers will put positive behaviors first in their relationships with others. Children who are raised by authoritative mothers who put abiding by rules, punishment, judgment, and criticism before healthy communication, love, and intimacy may feel bad because they are not understood and loved enough. Therefore, they prefer to use the adverse behaviors they have picked up and/or their reactions towards their mothers on other people. Results of this study prove that maternal attitudes affect social and emotional developments of children.